

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Факультет філології

Кафедра української філології та міжкультурної комунікації

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Перший проректор
Іщенко Н.М.

2020 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Українське мовлення та проблеми термінознавства

Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

Розробник	Островська Л.С.
Завідувач кафедри розробника	Шестопалова Т.П.
Завідувач кафедри спеціальності	Євтушенко О.Н.
Гарант освітньо-наукової програми	Ємельянов В.М.
Директор інституту (до якого відноситься спеціальність)	Ємельянов В.М.
Начальник НМВ	Шкірчак С.І.

Миколаїв – 2020 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Характеристика дисципліни		
Найменування дисципліни	Українське мовлення і проблеми термінознавства		
Галузь знань	28 «Публічне управління та адміністрування»	та	
Спеціальність	281 «Публічне управління та адміністрування»	та	
Спеціалізація (якщо є)			
Освітньо-наукова програма	Публічне управління та адміністрування		
Рівень вищої освіти	третій		
Статус дисципліни	Нормативна		
Курс навчання	1-й		
Навчальний рік	2020-2021		
Номер(и) семестрів (триместрів):	Денна форма	Заочна форма	
	1,2-й	-	
Загальна кількість кредитів ЄКТС/годин	3 кредити / 90 годин		
Структура курсу:	Денна форма	Заочна форма	
	— семінарські заняття (практичні, лабораторні, півгрупові)	30 год.	
	— години самостійної роботи студентів	60 год.	
Відсоток аудиторного навантаження	33 %		
Мова викладання	українська		
Форма проміжного контролю (якщо є)			
Форма підсумкового контролю	іспит		

2. Мета, завдання та результати вивчення дисципліни

Мета дисципліни – досягти такого рівня знань, навичок і вмінь, який забезпечує необхідну для науковця комунікативну самостійність у сферах професійного, академічного й ситуативно-побутового спілкування в усній та письмовій формах, а саме вільного володіння державною мовою від час реалізації публічного управління та здійснення науково-дослідної роботи;

сприяти аспірантам у набутті базових знань про особливості підготовки наукового тексту, необхідних для успішної презентації результатів наукової та науково-навчальної діяльності.

Завдання дисципліни:

- поглибити знання аспірантів про науковий стиль української мови;
- розширити уявлення про українську наукову мову, мовні засоби наукового тексту, розвинути потреби в нормативному вживанні засобів фахової мови;
- опанувати технології роботи із сучасним українським науковим текстом, розвивати уміння і навички мовно-стилістичного аналізу наукового тексту;
- формувати мовно-комунікативну, мовно-термінологічну, дослідницьку компетенції аспірантів;
- виховувати мовний смак і мовне чуття, критичне ставлення до ненормативної мови;
- аргументовано, спираючись на словники і мовленнєві зразки, оцінювати власне наукове мовлення та мовлення інших авторів наукового продукту.

Програмні компетентності

Загальні

- ЗК 4 Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел
- ЗК 5 Компетенція в організації творчої діяльності та процесу проведення наукових досліджень
- ЗК 8 Здатність генерувати нові науково-теоретичні та практично спрямовані ідеї (креативність)
- ЗК 11 Компетентність у педагогічній діяльності щодо організації та здійснення освітнього процесу, навчання, виховання, розвитку і професійної підготовки студентів до певного виду професійно-орієнтованої діяльності

Фахові

- ФК 3 Компетентність у проведенні критичного аналізу інформаційних джерел, авторських методик, освітніх наукових та професійних текстів
- ФК 5 Компетентність у плануванні та управлінні часом підготовки дисертаційного дослідження
- ФК 8 Компетентність у публічному представленні та захисті результатів наукових досліджень

Програмні результати навчання

ПРН 5 Вміння та навички працювати з різними джерелами, розшукувати, обробляти, аналізувати, систематизувати отриману інформацію. Працювати з сучасними бібліографічними і реферативними базами даних, а також наукометричними платформами (наприклад, Web of Science, Scopus, Web of Knowledge).

ПРН 6 Вміння та навички відслідковувати найновіші досягнення в професійній сфері та знаходити джерела, які мають відношення до сфери наукових інтересів здобувача.

ПРН 11 Вміння та навички використовувати сучасні засоби і технології організації та здійснення освітнього процесу, різноманітні аспекти виховної роботи зі студентами, використовувати інноваційні методи навчання, планувати та управляти часом підготовки дисертаційного дослідження.

ПРН 12 Вміння та навички організовувати творчу діяльність, роботу над статтями та доповідями.

ПРН 18 Вміння та навички формувати структуру дослідження, формувати композицію дисертаційної праці та рубрикацію її тексту.

ПРН 20 Вміння та навички спілкуватися в діалоговому режимі з широкою науковою спільнотою та громадськістю в галузі наукової або професійної діяльності з метою обговорення дискусійних питань, результатів дослідження, узгодження дій і спільної роботи на конференціях, наукових семінарах.

ПРН 21 Вміння та навички публічно представляти і захищати результати своїх досліджень, обговорювати їх і дискутувати з науково-професійною спільнотою, використовувати сучасні засоби візуальної презентації результатів дослідження.

ПРН 22 Вміння та навички брати участь у критичному діалозі.

3. Програма навчальної дисципліни

Денна форма

Теми	Лекції	Практичні (семінарські, лабораторні, півгрупові)	Самостійна робота
Тема 1. Специфіка наукового стилю сучасної української літературної мови	-	2	4

Тема 2. Термінологічна система української мови.	-	2	4
Тема 3. Вимоги до термінів. Сучасні проблеми українського термінознавства		2	4
Тема 4. Морфологічні особливості наукових текстів	-	2	4
Тема 5. Синтаксичні особливості наукових текстів	-	2	4
Тема 6. Наукова стаття як самостійний науковий твір	-	2	4
Тема 7. Чинні вимоги до оформлення бібліографії		2	4
Тема 8. Наукова рецензія. Науковий відгук	-	2	4
Тема 9. Тези. Анотація до наукового тексту	-	2	4
Тема 10. Автореферат як жанр наукового стилю	-	2	4
Тема 11. Культура усного наукового мовлення	-	2	4
Тема 12. Наукова доповідь як жанр наукового стилю.	-	2	4
Тема 13. Презентація наукового виступу		2	4
Тема 14. Наукова дискусія	-	4	8
Всього за курсом	0	30	60

4. Зміст навчальної дисципліни

4.1. Лекційні заняття не передбачено навчальним планом

4.2.

Плани практичних занять

№	Тема заняття / план
1	Тема 1. Науковий стиль серед інших стилів сучасної української літературної мови 1. Функціональне призначення наукового стилю. 2. Мовні особливості наукового стилю. 3. Жанрові особливості наукового стилю.
2	Тема 2. Термінологічна система української мови. Вимоги до термінів. 1. Термін як точна назва наукового поняття. 2. Ознаки терміна як слова. 3. Загальнонаукова, міжгалузева і вузькоспеціальна термінологія.
3	Тема 3. Вимоги до термінів. Сучасні проблеми українського термінознавства 1. Нормування, стандартизація і кодифікація термінів. 2. Вплив англіцизмів та росіянізмів на сучасну українську термінологію. 3. Українські термінологічні словники. 4. Сучасні проблеми українського термінознавства
4	Тема 4. Морфологічні особливості наукових текстів 1. Особливості функціонування граматичних категорій іменника в науковому стилі. 2. Особливості вживання прикметникових форм у наукових текстах.

	<p>3. Специфіка вжитку займенникових форм у наукових текстах.</p> <p>4. Числівникові форми в науковому стилі.</p> <p>5. Особливості вживання дієслівних форм у науковому стилі.</p>
5	<p>Тема 5. Синтаксичні особливості наукових текстів.</p> <p>1. Специфіка форм керування в наукових текстах.</p> <p>2. Особливості координації підмета з присудком в наукових текстах.</p> <p>3. Пунктуація в простому та формально ускладненому реченні наукового стилю.</p> <p>4. Пунктуація в складному реченні наукового стилю.</p>
6	<p>Тема 6. Наукова стаття як самостійний науковий твір.</p> <p>1. Структурно-логічні компоненти наукової статті.</p> <p>2. Мовні засоби оформлення обов'язкових структурно-логічних компонентів наукової статті.</p> <p>3. Редагування наукової статті.</p>
7	<p>Тема 7. Чинні вимоги до оформлення бібліографії</p> <p>1. Види бібліографічних посилань та правила їхнього складання.</p> <p>2. Особливості складання комплексного бібліографічного посилання.</p> <p>3. Особливості складання бібліографічного посилання на електронний ресурс.</p> <p>4. Складання бібліографічного посилання на архівний документ.</p>
8	<p>Тема 8. Наукова рецензія. Науковий відгук.</p> <p>1. Функційне призначення наукової рецензії та наукового відгуку.</p> <p>2. Структурно-логічні компоненти наукової рецензії та наукового відгуку.</p> <p>3. Мовні засоби оформлення обов'язкових структурно-логічних компонентів наукової рецензії та наукового відгуку.</p> <p>4. Редагування рецензії та наукового відгуку.</p>
9	<p>Тема 9. Тези. Анотація до наукового тексту.</p> <p>1. Функційне призначення тез та анотації до наукового тексту.</p> <p>2. Структурно-логічні компоненти тез та анотації до наукового тексту.</p> <p>3. Мовні засоби оформлення обов'язкових структурно-логічних компонентів тез та анотації до наукового тексту.</p> <p>4. Редагування тез та анотації до наукового тексту.</p>
10	<p>Тема 10. Автореферат дисертації як жанр наукового стилю.</p> <p>1. Функційне призначення автореферату дисертації.</p> <p>2. Структурно-логічні компоненти автореферату дисертації.</p> <p>3. Мовні засоби оформлення обов'язкових структурно-логічних компонентів автореферату дисертації.</p> <p>4. Редагування автореферату дисертації.</p>
11	<p>Тема 11. Культура усного наукового мовлення</p> <p>1. Дотримання орфоепічних норм сучасної української мови в науковому мовленні.</p> <p>2. Дотримання акцентуаційних норм сучасної української мови в науковому мовленні.</p> <p>3. Культура усного мовлення науковця.</p>
12	<p>Тема 12. Наукова доповідь як жанр наукового стилю. Електронна презентація наукового виступу.</p> <p>1. Структурно-логічні компоненти наукової доповіді.</p> <p>2. Мовні засоби оформлення обов'язкових структурно-логічних компонентів автореферату дисертації.</p> <p>3. Підготовка до виголошення наукової доповіді.</p> <p>4. Прийоми привернення й тримання уваги слухачів.</p>
13	<p>Тема 13. Презентація наукового виступу.</p> <p>1. Типологія презентацій.</p> <p>2. Основні принципи підготовки презентацій.</p> <p>3. Підготовка текстових слайдів.</p>

14-15	Тема 14. Наукова дискусія. 1. Наукова дискусія як різновид діалогічного мовлення. 2. Комунікативні стратегії і тактики учасників наукової дискусії. 3. Особливості виступу-запитання, виступу-відгуку та виступу-відповіді.
-------	--

4.3. Самостійна робота

4.3.1. Обов'язкові види самостійної роботи

№ з/п	Назва теми
1	<i>Підготовка до практичних занять:</i>
1.1	Письмові відповіді на контрольні й проблемні питання практичного заняття
1.2	Виконання вправ і завдань
1.3	Написання анотація до наукової статті
1.4	Усний виступ з наукової теми

Вимоги до самостійної роботи

Самостійна робота аспірантів передбачає опрацювання контрольних та проблемних питань до кожного практичного завдання та виконання вправ і завдань відповідно до запропонованого алгоритму чи зразку. Підготовка відповіді до проблемного питання обов'язково включає ознайомлення аспірантів з основною та додатковою літературою згідно з темою, зіставлення поглядів представників різних наукових шкіл та напрямів та обґрунтування найдоцільнішого з погляду сучасної лінгвістики.

Обсяг анотації до наукової статті становить у середньому 500–600 друкованих знаків. Анотація до наукової статті – це короткий опис наукової статті, в якому розглядається призначення статті, змісту, вид, форма і інші особливості. Анотація до наукової статті визначає її зміст, релевантність, включає характеристику тематики проблематику, результати і цілі, її відмінність від інших статей з певної проблематики. У кінці подається перелік 5–10 ключових слів.

Усний виступ з наукової теми триває 15–20 хв. Час доповіді можна розподілити таким чином: вступ – актуальність, мета, завдання дослідження, гіпотеза, положення, які виносяться на захист (2–3 хвилини); методи дослідження – 1–2 хвилини; результати дослідження – 12–13 хвилин; висновок – 1–2 хвилини. Крім нормативності мовлення, оцінюється й вміння володіти аудиторією та застосування невербальних засобів спілкування.

5. Підсумковий контроль (іспит)

5.1. Питання для підсумкового контролю

1. Функціональне призначення наукового стилю.
2. Мовні особливості наукового стилю.
3. Жанрові особливості наукового стилю.
4. Особливості наукового стилю української мови в давній період.
5. Формування наукового стилю українського мови в XIX ст.
6. Функціонування наукового стилю української мови в XX ст.
7. Актуальні проблеми розвитку наукового стилю української мови.
8. Вияви синонімії, антонімії, омонімії, полісемії в наукових текстах.
9. Мовна надмірність і мовна недостатність у наукових текстах.
10. Усталені вислови (мовні кліше) в наукових текстах.
11. Термін як точна назва наукового поняття.
12. Ознаки терміна як слова.
13. Загальнонаукова, міжгалузева і вузькоспеціальна термінологія.
14. Способи творення термінів.

15. Розмежування термінів і професійного сленгу.
16. Нормування, стандартизація і кодифікація термінів.
17. Вплив англіцизмів та росіянізмів на сучасну українську термінологію.
18. Українські термінологічні словники.
19. Особливості функціонування граматичних категорій іменника в науковому стилі.
20. Особливості вживання прикметникових форм у наукових текстах.
21. Специфіка вжитку займенникових форм у наукових текстах.
22. Числівникові форми в науковому стилі.
23. Особливості вживання дієслівних форм у науковому стилі.
24. Специфіка форм керування в наукових текстах.
25. Особливості координації підмета з присудком в наукових текстах.
26. Пунктуація в простому та формально ускладненому реченні наукового стилю.
27. Пунктуація в складному реченні наукового стилю.
28. Структурно-логічні компоненти наукової статті.
29. Мовні засоби оформлення обов'язкових структурно-логічних компонентів наукової статті.
30. Редагування наукової статті.
31. Функційне призначення наукової рецензії та наукового відгуку.
32. Структурно-логічні компоненти наукової рецензії та наукового відгуку.
33. Мовні засоби оформлення обов'язкових структурно-логічних компонентів наукової рецензії та наукового відгуку.
34. Редагування рецензії та наукового відгуку.
35. Функційне призначення тез та анотації до наукового тексту.
36. Структурно-логічні компоненти тез та анотації до наукового тексту.
37. Мовні засоби оформлення обов'язкових структурно-логічних компонентів тез та анотації до наукового тексту.
38. Редагування тез та анотації до наукового тексту.
39. Функційне призначення автореферату дисертації.
40. Структурно-логічні компоненти автореферату дисертації.
41. Мовні засоби оформлення обов'язкових структурно-логічних компонентів автореферату дисертації.
42. Редагування автореферату дисертації.
43. Дотримання орфоепічних норм сучасної української мови в науковому мовленні.
44. Дотримання акцентуаційних норм сучасної української мови в науковому мовленні.
45. Культура усного мовлення науковця.
46. Функційне призначення наукової доповіді.
47. Структурно-логічні компоненти наукової доповіді.
48. Мовні засоби оформлення обов'язкових структурно-логічних компонентів автореферату дисертації.
49. Підготовка до виголошення наукової доповіді.
50. Прийоми привернення й тримання уваги слухачів.
51. Функційне призначення електронної презентації наукового виступу.
52. Вимоги до створення електронних презентацій.
53. Редагування електронної презентації наукового виступу.
54. Наукова дискусія як різновид діалогічного мовлення.
55. Комунікативні стратегії і тактики учасників наукової дискусії.
56. Особливості виступу-запитання, виступу-відгуку та виступу-відповіді.

5.2. Типові завдання

1. З наукової літератури відповідно до вашого фаху доберіть текст (2-3 абзаци). Доведіть, що дібраний текст є зразком наукового стилю. Прокоментуйте вияв традиційних

стильових ознак української наукової мови в дібраному тексті (абстрагованість, інформаційна насиченість, ясність і об'єктивність викладу, коректність, логічна послідовність, монологічний характер викладу, лінійність, точність та однозначність, лаконічність, доказовість, переконливість, аналіз, синтез, аргументованість, нейтральність і т. ін.). З тексту виписіть три терміни й схарактеризуйте їх за таким алгоритмом: 1) дефініція; 2) ступінь спеціалізації (загальнонауковий, міжгалузевий, вузькоспеціальний); 3) походження (власний, запозичений); 4) спосіб творення (для власномовних термінів).

2. Ознайомившись із прикладами оформлення документів у списку літератури (згідно з ДСТУ 8302:2015), укладіть власний список використаних джерел (до 20 різних позицій), який супроводжуватиме вашу дисертаційну працю, скориставшись бібліографічними і реферативними базами даних, а також наукометричними платформами (наприклад, Web of Science, Scopus, Web of Knowledge).

3. У запропонованому тексті наукової статті схарактеризуйте основні рубрики. Піддайте мовний матеріал змістовому та мовностилістичному аналізу, окресливши лексичні, морфологічні, синтаксичні особливості. Доберіть найточніший заголовок до тексту наукової статті. Напишіть анотацію до тексту наукової статті.

Постановка проблеми. У всьому світі науковцями все більше уваги приділяється саме цінностям. Дослідження проблематики вимірювання цінностей в публічному управлінні зумовлені пошуком підстав виникнення негативних явищ у сфері публічної служби та шляхів урегулювання ціннісних конфліктів заради прогресивного суспільного розвитку, а також економічного, соціального, культурного та політичного зростання в державі. Трансформації, яких зазнає Україна, а також здійснення реформ призводять до ціннісних конфліктів. Тому дослідження світового досвіду з вимірювання цінностей публічних службовців задля пошуку можливостей його адаптації в Україні (з метою як мінімум недопущення моральної та духовної деградації українського суспільства, девальвації суспільних цінностей) є актуальним завданням як з наукового, так і з практично-управлінського погляду.

Аналіз останніх досліджень. В Україні окремі аспекти цінностей в науці публічного управління стали предметом аналізу в працях таких науковців, як: Т. Василевська, Н. Васильєва, Л. Гонюкова, В. Гошовська, Н. Грицяк, Ю. Кальниш, В. Карлова, В. Козаков, А. Колодій, А. Панченко, Л. Пашко, М. Пірен, І. Сурай та ін. У них розкриваються погляди щодо духовно-ідеологічної кризи в українському суспільстві і разом з цим акцентується увага на проблемах недовіри до інститутів влади, необхідності розвитку ціннісних орієнтацій управлінців, осмислення цінностей еліти, аксіологічних засад державного управління. Уряди різних країн та вчені знаходять способи вимірювати щастя і благополуччя, нетерпимість до корупції різними способами. Таким чином, у суспільних науках робиться все більше спроб виміряти цінності, про що свідчать роботи таких учених, як Ф. Ларат і К. Шовіньє, М. Ван дер Стін, М. Ван Твіст і Д. Брессерс, С. Ван і З. Ван. Певні спроби в досліджуваному напрямі робилися і українськими науковцями – А. Круглашовим, Н. Липовською, В. Москалу, В. Пержуном, І. Письменним та ін., зокрема, вони використовували методи соціологічних досліджень. Разом з тим бракує розробок з комплексного проведення та висвітлення вимірювання цінностей у публічному управлінні.

У зв'язку з викладеним вище метою дослідження є висвітлення світового досвіду вимірювання цінностей публічних службовців.

Вклад основного матеріалу. Проблема вимірювання цінностей завжди перебувала в полі зору мислителів минулого та сучасності. Дослідницький інтерес до теми цінностей, що значно підвищується в останні роки, приводить до необхідності більш глибокого осмислення способів їх вимірювання. До сьогодні людством не винайдено конкретних способів та алгоритмів, що дають змогу виміряти красу, добро, справедливість. Однією з причин цього є те, що цінність неможливо виміряти за допомогою приладів або відчутти матеріально. Однак інструменти, що дають можливість це зробити, є важливими для наукових пошуків у науці державного управління.

Використовуючи результати досліджень з вимірювання цінностей, можна здійснювати оцінку та моніторинг дієвості та результативності, якості реалізації політик у різних сферах. Водночас вони дають змогу спостерігати за змінами в суспільстві, суспільно-владних відносинах. Це означає, що уряди можуть більш ефективно співпрацювати з громадянським суспільством в інтересах усіх громадян. Науковці підтверджують, що в Україні спостерігається криза ціннісно-світоглядних засад, яка проявляється у «втратах моральних орієнтирів, зростанні девіантної поведінки, збільшенні розпорошеності й диференціації суспільства» (ГайНижник, Чупрій, 2014, с. 465); наявні деформація цінностей та збій ціннісних орієнтацій. Ці явища можуть призвести до поглиблення моральної та духовної деградації українського суспільства, суспільної недовіри, відчуження, девальвації суспільних цінностей. Висувається гіпотеза, що вимірювання цінностей сприяє запобіганню зазначеної вище проблеми, оскільки дає змогу відповідати на важливі питання, які у своїй роботі ставить Д. Грааф (Graaf, 2015), зокрема: які цінності конфліктують у публічному управлінні, як часто вони конфліктують та як ці конфлікти можуть бути розв'язані окремими особами чи інституціями.

Оскільки публічні службовці є носіями певних цінностей, що задають вектор роботи інститутів публічного управління, визначення цінностей публічної служби, ціннісних орієнтацій публічних службовців є важливим завданням. З цього логічно випливає, що не останнє місце в таких наукових пошуках посідає і дослідження джерел формування ціннісних орієнтирів, основним з яких є освіта.

Науковцями в галузі знань публічного управління та адміністрування робляться спроби виміряти цінності. Підґрунтям для створення Україною власного інструментарію з вимірювання цінностей у публічному управлінні є аналіз світового досвіду. Аналіз праць зарубіжних науковців підтверджує, що серед них триває дискусія щодо різноманітності цінностей у публічному управлінні. Критикуючи висловлювання науковців про ціннісний плюралізм, П. Оверім та Дж. Вергуф (Overeem, Verhoef, 2014), схоже, припускають, що його не існує, або що це не має значення для публічного управління. У свою чергу, Д. Грааф (D. Graaf, 2015) наполягає на тому, що в публічному управлінні існує багато суперечливих внутрішніх цінностей. Таким чином, стверджується, що відповідна несумірність цінностей, носіями яких є публічні службовці, є ключовою особливістю ціннісного плюралізму в управлінні, що ускладнює пошуки способів вимірювання цінностей. Попри це у світі наявні дослідження, що певним чином відображають результати таких пошуків.

Значний внесок у розробку досліджуваної тематики зробили вчені М. Стін, М. Твіст та Д. Брессерс. Вони є авторами дослідження, що проводилось у Нідерландах (Steen, Twist, Bressers, 2018) із використанням технічного забезпечення, що дало змогу перевести цінності в числові показники і виміряти їх. Вчені акцентували увагу на тому, що публічні службовці здійснюють свою професійну діяльність в умовах конкуруючих поглядів щодо виокремлених авторами чотирьох моделей публічного управління, і це відображається в їх робочій практиці. Метою дослідницького проєкту став пошук закономірностей у цінностях, якими керуються публічні службовці у своїй роботі. М. Стін, М. Твіст та Д. Брессерс розробили основні положення щодо чотирьох моделей публічного управління у вигляді конкретних тверджень та використали Q-методологію для опитування публічних службовців. У результаті вченими виявлено чотири різних профілі «об'єднаних» цінностей, які спрямовують практичні дії публічних службовців: «традиційний держслужбовець», «нетворкер-практик», «посередник», «публічний підприємець». У свою чергу, ці профілі дають змогу вченим краще розуміти різноманітність цінностей, що спрямовують професійну поведінку та стиль роботи публічних службовців у Нідерландах. Разом з тим у процесі дослідження виявлено 3 суперечності: між різними підходами до управління, між організаційною структурою уряду (процедури, правила, структура, формати) і цінностями публічних службовців, між окремими публічними службовцями.

Оцінку цінностей публічних службовців здійснювали за допомогою Q-методології та ресурсу PQMethod 2.33. PQMethod – це статистична програма, адаптована до вимог Q-досліджень. Зокрема, ця програма дає змогу легко вводити дані (Q-сортування) в тому вигляді, в якому вони збираються, тобто у вигляді різноманітних кількостей суджень. Вона обчислює взаємну кореляцію між Q-групуваннями, які потім піддаються факторному аналізу з допомогою Centroid, або альтернативно методу PCA. Q-методологія уперше була представлена Уільямом Стефенсоном – останнім асистентом Чарльза Спірмена – розробника факторного аналізу. Досить тривалий час Q-метод не визнавався науковою спільнотою та не одразу став застосовуватися в суспільних науках. Минуло понад половину століття, перш ніж Q-методологія набула статусу «нovoї», або «інноваційної», методики, здатної надати допомогу у вивченні поведінки людини, а отже, і цінностей. Q-методологія дає змогу виявити суб'єктивність у будь-якій ситуації або в будь-якому явищі, досліджувати феномен з погляду суб'єкта, який його переживає, що, зазвичай, виходить за рамки кількісних досліджень. І саме на що методологію дослідники звертають увагу в якісних дослідженнях, які не розраховані на отримання числової інформації. Ця методологія «об'єднує сильні сторони як якісних, так і кількісних підходів, прокладаючи міст між цими двома традиціями» (Brown, 1996).

Ще одне дослідження щодо цінностей публічних службовців було проведене у Китаї вченими С. Ванг та Ц. Ванг (Wang, Wang, 2020). З використанням даних опитування та факторного аналізу за допомогою програмного забезпечення SPSS 23.0, проведеного в Китаї, у процесі цього дослідження розроблено п'ятивимірну шкалу пріоритетів державних службовців у галузі суспільних цінностей і перевірено її прогностичну достовірність із використанням як критеріїв мотивації державної служби та продуктивності праці. Виокремлено такі 5 груп цінностей: цінності чеснот, інституціональні цінності, громадянські цінності, трансформаційні цінності, авторитарні цінності. У процесі дослідження встановлено, зокрема, ось що. З погляду етики публічного управління службовці дотримуються моральних обмежень та готові жертвувати собою, здійснюючи адміністративну діяльність. Авторитарні цінності свідчать про те, що службовці погоджуються з моделлю прийняття рішень елітою та наполягають на тому, що інтереси меншин можуть бути принесені в жертву інтересам більшості. Також виявлена кореляція між сімейним станом і цінностями. Порівняно з публічними службовцями, які не перебувають у шлюбі, ті з них, які перебувають у шлюбі, мають більші переваги щодо інституціональних, громадянських і трансформаційних цінностей. Крім того, результати показали, що чим вищий ранг публічного службовця, тим нижче він оцінює важливість інституціональних цінностей. Ми погоджуємось із думкою вчених, що конкретний механізм цього феномену вимагає подальшого вивчення і тестування (Wang, Wang, 2020).

Здійснюються також і порівняльні розвідки щодо цінностей публічних службовців. Зокрема, вчений Л. Янг пропонує новий погляд на міжкультурні дослідження цінностей, а також акцентує увагу на їх значенні для досліджень у сфері публічного управління та адміністрування. У його праці (Yang, 2015) вивчається сприйняття і розстановка пріоритетів щодо п'яти ключових цінностей серед групи китайських і групи

голландських публічних службовців на основі серії із 42 глибоких якісних інтерв'ю. Цими цінностями є: лояльність, орієнтованість на громадянина, прозорість, результативність та ефективність. Результати розвідки продемонстрували, що китайські та голландські респонденти по-різному інтерпретують лояльність, маючи на увазі відповідно політичну партію або організацію, в якій вони працюють. Спільні труднощі в підтримці орієнтованості на людей на практиці пояснюються різними причинами, хоча обидві групи службовців вважають громадські інтереси ідеально важливими. Цікаво, що обидві групи вважають забезпечення повної прозорості непотрібним, і аналогічно обидві групи цінують ефективність більше за дієвість. Традиційні контрасти в термінах політико-адміністративних режимів в обох країнах (Китай та Нідерланди) пояснюють деякі ключові відмінності між обома середовищами більшою мірою, ніж це зроблено в попередніх дослідженнях автора.

Дослідження, проведене у Франції мережею шкіл публічної служби RESP (Larat, Chauvigné, 2015), базується на результатах онлайн-опитування та глибинних інтерв'ю трьох ключових груп: управлінців, які навчаються, тренерів (викладачів, педагогів) та керівного персоналу відповідних закладів освіти. Сімнадцять цінностей, використаних в опитуванні (рівне ставлення, нейтралітет, секуляризм, наступність, зразковість, законність, цілісність, відсутність інтересу (незацікавленість), повага до різноманітності, безпека, ефективність, дієвість, солідарність, суспільний інтерес, лояльність, пристосованість, якість), були обрані експертною групою шкіл RESP, щоб відобразити реалії, характерні для різних видів існуючих публічних послуг у Франції, та включити інші підпорядковані цінності (наприклад недискримінація, що виникає внаслідок рівного ставлення). Відповіді респондентів свідчать про відсутність конфлікту. Однак автори цього аналізу наголошують на тому, що спостерігається зростання усвідомлення еволюції публічного управління, в контексті чого демонструється явище, в якому службовець «застрагує» між вимогою продуктивності і сповіданням певних загальних моральних цінностей» (Larat, Chauvigné, 2015).

Поряд із зарубіжним досвідом вивчення цінностей у різних аспектах публічного управління українські науковці також здійснюють відповідні пошуки. Зокрема, ученими І. Письменним і Н. Липовською (2015) запропоновано способи оцінювання етосу державної служби України за результатами аналізу емпіричних досліджень, розглянуто процедуру та техніку проведення соціологічного дослідження етосу державних службовців. Для вивчення особистісних якостей як об'єкта ціннісного відношення державних службовців у дослідженні використовувався доповнений варіант відомої методики М. Рокіча. У результаті аналізу одновимірних розподілів по кожній із ціннісних позицій було сформовано три стійких блоки: цінності – лідери, цінності – периферія, цінності – аутсайтери. Для цього вченими проаналізовано графіки одновимірного розподілу по кожній ознаці з використанням положення екстремуму функції нормального розподілу (що описує графік). Цінностями, що зайняли лідируючі позиції, є такі: «дисциплінованість, обов'язковість, справедливість, освіченість»; цінностями периферії – «поважання достоїнств інших, вміння знаходити спільну мову з людьми, самокритичність, терпимість (до поглядів і думок інших)»; цінностями аутсайдерів – «життєрадісність, здатність йти на ризик для досягнення професійних цілей, здатність брати на себе відповідальність за прийняті рішення і наслідки їх реалізації, самостійність» (Письменний, Липовська, 2015, с. 9).

І. Письменний та Н. Липовська наголошують на тому, що під час здійснення відповідних досліджень необхідно аналізувати не лише «зовнішній зміст відповідей опитуваних», а й загальну спрямованість цих відповідей. Наголосимо на тому, що слід враховувати те, що дослідження, здійснене у 2014 р., і вірогідність змін при повторному такому дослідженні є досить високою. Більш актуальним на сьогодні є дослідження, проведене в 2019 р. групою українських науковців і спрямоване, зокрема, на аналіз динаміки реформування державної служби в Україні, визначення проблем, які призводять до уповільнення реформи (Дослідження організаційної, 2019). Учені провели масштабне опитування державних службовців, через серію глибинних інтерв'ю для висвітлення відмінностей (зокрема в цінностях) між так званими державними службовцями «мілленіалами» та «колишнім» поколінням державних службовців провели відкриті опитування стосовно основних факторів нової культури державного управління. Автори дослідження вказують на велике значення цінностей у формуванні гідної організаційної культури. Культура організації передбачає наявність спільних переконань та підходів до роботи для формування гідної організаційної культури на державній службі. Окремо досліджуються проблеми нинішнього стану, бажаний стан та можливі заходи щодо покращень у цінностях професійного середовища державних службовців.

Таким чином, останнім часом підтверджується актуальність наукових розвідок з проблематики вимірювання цінностей публічної служби. На нашу думку, особливо ціннісні виміри освітнього процесу публічних службовців впливають на їх професійну діяльність. Спостерігається чимало спроб перевести цінності в числові значення. Спроби визначення та вимірювання цінностей здійснюються шляхом проведення опитувань та глибинних інтерв'ю. При цьому здійснення подібних розвідок можна вважати світовою тенденцією, адже дослідження проводились як у європейських країнах, так і в азіатському регіоні.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Аналіз світового досвіду з вимірювання цінностей у публічному управлінні дає змогу констатувати: ціннісні аспекти публічної служби та навчання публічних службовців є невіддільними від моделі управління, що притаманна тій чи іншій державі; потреба в етиці і попит на неї в публічній службі мають універсальний вимір; зміни в суспільстві, світових тенденціях розвитку людства приводять до змін у моделях публічного управління, причому відбуваються зміни в цінностях, що можуть спровокувати відповідні конфлікти. А ці конфлікти можна передбачати і зводити нанівець.

У здійсненні досліджень з вимірювання цінностей на основі результатів відповідного світового досвіду є великий теоретичний та практичний потенціал для публічного управління в Україні. Враховуючи сучасні політичні, економічні, соціальні труднощі в розвитку нашої держави, а також її євроінтеграційні прагнення та світові тенденції, що впливають, зокрема, на суспільний устрій (наприклад поширення пандемії COVID-19), важливим завданням є відстеження змін у ціннісних орієнтирах як публічних службовців, що беруть на себе відповідальність за прийняття важливих рішень, так і громадян, що висувають вимоги до влади та прагнуть гідного життя. Вирішити це завдання видається доцільним з використанням проаналізованого світового досвіду з вимірювання цінностей публічних службовців.

Дослідження цінностей у різних контекстах сприятимуть спільному дискурсу в галузі публічного управління. Вони також дадуть змогу розробити якісні програми навчання публічних службовців. Тому важливо розглянути можливість розробки для України інструментарію з вимірювання цінностей на основі проведення опитувань, глибинних інтерв'ю, а також використання методів точних наук для отримання достовірних даних про цінності, що слугуватимуть доказовою базою, в тому числі для розробок політик у різних галузях.

Список використаних джерел

Гай-Нижник П., Чупрій Л. Національні інтереси, національні цінності та національні цілі як структуроформуючі чинники політики національної безпеки. Гілея : науковий вісник : зб. наук. пр. Київ, 2014. Вип. 84 (№ 5). С. 465–471.

Дослідження організаційної культури державної служби / В. Москалу та ін. Київ, 2019. 49 с. URL: <https://www.academia.edu/39984863/>

Письменний І. В., Липовська Н. А. Етос державної служби України: теоретико-емпіричні аспекти. Аспекти публічного управління. 2015. № 10. С. 5–11.

De Graaf G. The Bright Future of Value Pluralism in Public Administration. Administration & Society. 2015. 47 (9). P. 1094–1102.

Larat F., Chauvigné C. Overcoming the tensions between values: a challenge for French public service managers and their training schools. International Review of Administrative Sciences. 2015. 83 (3). P. 463–480.

Overeem P., Verhoef J. Moral dilemmas, theoretical confusion: Value pluralism and its supposed implications for public administration. Administration & Society. 2014. 46. P. 986–1009.

Brown, S. Q-Methodology And Qualitative research. Qualitative Health Research. 1996. Vol. 6 (4) (November). P. 561–567.

Van der Steen, M., Van Twist M., Bressers D. The Sedimentation of Public Values: How a Variety of Governance Perspectives Guide the Practical Actions of Civil Servants. Review of Public Personnel Administration. 2018. 38 (4). P. 387–414.

Wang X., Wang Z. Beyond Efficiency or Justice: The Structure and Measurement of Public Servants' Public Values Preferences. Administration & Society. 2020. 52 (4). P. 499–527.

Yang L. Rule of morality versus rule of law? A Multi-method comparative study into the values that characterize a good civil servant in China and the Netherlands. Amsterdam Institute for Social Science Research (AISSR). 2015.

4. Підготуйтеся до публічного виголошення доповіді (повідомлення, виступу) за темою дисертаційної праці. Зверніть увагу на її композиційно-логічну побудову, основні структурні елементи. Назвіть основні етапи підготовки (підготовка виступу з опорою на текст, опанування тексту риторично, тренування виступу, проведення хронометражу виступу, унесення необхідних уточнень і виправлень у текст і т. ін.). Дотримуйтеся психологічних і логічних пауз, техніки мовлення, дихання, темпу тощо.

5. Підготуйте електронну презентацію наукового виступу (7-10 слайдів) за темою власної дисертаційної праці.

6. Оцініть доповідь (виступ) колеги за такими критеріями: виявлення достатнього кругозору з проблеми; манера викладу доповідача; наявність ідеї, що має безумовний науковий інтерес; мета виступу; чітко виражені переходи від однієї частини до іншої; наявність логічного завершення, нормативність мовлення доповідача.

7. Продовжте міркування, дотримуючись правил комунікативно-логічної побудови усного наукового виступу. Спродукуйте наукову дискусію, з'ясуйте специфіку участі в дискусії. Назвіть диференційні ознаки усного і писемного наукового мовлення.

Структура мовного етикету в науковому стилі залежить від форми спілкування...

5.3. Зразок варіанта іспитового білета

ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. ПЕТРА МОГИЛИ

Навчальна дисципліна «Українське мовлення і проблеми термінознавства»

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1

1. *Теоретичне питання:* Виникнення і становлення наукового стилю.
2. *Теоретичне питання:* Визначте, якими мовними засобами досягається абстрагованість текстів наукового стилю.
3. Наведіть зразок *анотації до наукової праці*.
4. Поясніть значення паронімів: виборний – виборчий; громадський – громадянський; кампанія – компанія; особистий – особовий; показник – покажчик; управління – правління; тактовний – тактичний, заступник – замісник, свідоцтво – свідчення, задача – завдання.

6. Критерії оцінювання та засоби діагностики результатів навчання

I семестр (атестація)

№ з/п	Вид діяльності (завдання)	Максимальна кількість балів
1	Практичні заняття	70
1.1.	Письмові відповіді на контрольні й проблемні питання практичного заняття	7x5
1.2.	Виконання вправ і завдань	7x5
1.3	Контрольна робота	30
	Усього	100

II семестр (іспит)

№ з/п	Вид діяльності (завдання)	Максимальна кількість балів
1	Практичні заняття	60
1.1.	Письмові відповіді на контрольні й проблемні питання практичного заняття	1x10
1.2.	Виконання вправ і завдань	1x10
1.3	Анотація до наукової статті	10
1.4	Усний виступ з теми дослідження	30
3	Іспит	40
3.1	Теоретичне питання	20
3.2	Практичне завдання	20
	Усього	100

Діагностика знань аспірантів здійснюється за допомогою:

1. Усного й письмового опитування студентів на практичних заняттях (підготовка проблемних питань теоретичного характеру).

Критерії оцінювання

1. Оцінювання якості підготовки до практичних занять:

а) оцінка «відмінно» (14 / 2 бали) виставляється аспірантові, якщо він:

- у повному обсязі (на 100%) підготував практичне заняття, по суті й за змістом розкрив поставлену перед ним проблему;
- дав розгорнуту логічну відповідь на контрольне (-і) питання, при цьому під час підготовки використав додаткову літературу, добре ознайомився з конспектом лекції;
- правильно (без помилок) виконав вправу чи завдання, обґрунтувавши хід власних думок;

б) оцінка «добре» (11 / 1 бали) виставляється аспірантові, якщо він:

- підготував 75% практичного заняття, по суті й за змістом розкрив поставлену перед ним проблему, але при цьому допустив неточності у формулюванні визначень, понять і явищ;

- дав розгорнуту логічну відповідь на контрольне (-і) питання, при цьому під час підготовки, добре ознайомився з конспектом лекції, але не користувався додатковою літературою;

- правильно, в цілому, виконав вправу чи завдання, допустивши 1-2 помилки, проте обґрунтувавши хід власних думок;

в) оцінка «задовільно» (8 / 0,5 бала) виставляється аспірантові, якщо він:

- підготував 50% практичного заняття, загалом розкрив поставлену перед ним проблему, але під час відповіді допустив низку помилок, або пропустив важливі факти, або не зміг пояснити сутність того чи іншого явища;

- дав неповну (часткову) відповідь на контрольне (-і) питання, що потребувало суттєвих доповнень чи коментарів з боку викладача чи інших студентів, при цьому під час підготовки не використав додаткової літератури, погано ознайомився з конспектом лекції;

- виконав вправу чи завдання зі значною кількістю помилок або неточностей, не зміг обґрунтувати (або частково обґрунтував) хід власних думок;

г) оцінка «незадовільно» (6 / 0 балів) виставляється аспірантові, якщо він:

- підготував практичне заняття в обсязі, меншому за 50%, по суті й за змістом не розкрив поставленої перед ним проблеми або відмовився відповідати;

- дав неправильну (нелогічну) відповідь на контрольне (-і) питання, при цьому під час підготовки не використав додаткової літератури або відмовився відповідати;

- неправильно (зі значною кількістю помилок чи неточностей) виконав вправу чи завдання, не зміг пояснити хід виконання або зовсім не виконав вправи чи завдання.

2. Оцінювання якості виконаної контрольної роботи:

а) оцінка «відмінно» (30-27 балів) виставляється аспірантові, якщо:

- відповідь на теоретичне питання є вичерпною, змістовною, логічною, у ній відсутні фактичні помилки та порушення мовних норм, а терміни, явища й поняття проілюстровано прикладами;

- практичне завдання виконано без помилок відповідно до зразків-еталонів, поданих у лекціях та на практичних заняттях;

б) оцінка «добре» (26-24 балів) виставляється аспірантові, якщо:

- відповідь на теоретичне питання є повною, змістовною, логічною, проте в ній є незначні неточності, а в окремих випадках наявні мовні та мовленнєві помилки (не більше 3-х); терміни, явища й поняття загалом проілюстровано прикладами;

- практичне завдання виконано відповідно до зразків-еталонів, поданих у лекціях та на практичних заняттях, але в ньому наявні помилки (не більше 2-х);

в) оцінка «задовільно» (23-18 балів) виставляється аспірантові, якщо:

- відповідь на теоретичне питання є неповною, але змістовною, проте в ній є неточності, порушено логічний виклад думок, а в окремих випадках наявні мовні та мовленнєві помилки (не більше 5-х); терміни, явища й поняття загалом майже не проілюстровано прикладами;

- практичне завдання виконано, але порушено порядок його виконання або в ньому є суттєві неточності; у завданні допущено студентом помилки (не більше 4-х);

г) оцінка «незадовільно» (від 17 балів) виставляється аспірантові, якщо:

- відповідь на теоретичне питання є поверховою (або відповідь на питання відсутня), яка не відповідає змісту питання, у ній є суттєві неточності, порушено логічний виклад думок, наявні мовні та мовленнєві помилки (від 6-ти та більше); терміни, явища і поняття загалом не проілюстровано прикладами;

- практичне завдання виконано, але порушено порядок його виконання або в ньому є суттєві порушення; у завданні допущено студентом помилки (від 5-ти і більше).

2. Оцінювання якості написання анотації до наукової статті:

а) оцінка «відмінно» (10 балів) виставляється аспірантові, якщо:

- анотація написана відповідно до логічно-структурних вимог цього наукового тексту, дотримано стильові норми наукового тексту та сучасної української літературної мови;

б) оцінка «добре» (8 балів) виставляється аспірантові, якщо:

- анотація написана відповідно до логічно-структурних вимог цього наукового тексту, переважно дотримано стильові норми наукового тексту та сучасної української літературної мови, однак наявні негрубі помилки (не більше 2-х);
- в) оцінка «задовільно» (6 балів) виставляється аспірантові, якщо:
- анотація написана загалом відповідно до логічно-структурних вимог цього наукового тексту, наявні порушення стильових норм наукового тексту та сучасної української літературної мови, є помилки (не більше 4-х);
- г) оцінка «незадовільно» (від 5 балів) виставляється аспірантові, якщо:
- анотація написана зі значними порушеннями вимог як логічно-структурних, так і мовно-стильових (від 5-и помилок і більше).

3. Оцінювання якості усного виступу з наукової теми:

- а) оцінка «відмінно» (30-27 балів) виставляється аспірантові, якщо:
- усний виступ виголошено відповідно до логічно-структурних вимог до наукового тексту, дотримано стильові норми наукового тексту та сучасної української літературної мови, адекватно застосовано невербальні засоби мовлення;
- б) оцінка «добре» (26-24 балів) виставляється аспірантові, якщо:
- усний виступ виголошено відповідно до логічно-структурних вимог до наукового тексту, переважно дотримано стильові норми наукового тексту та сучасної української літературної мови, адекватно застосовано невербальні засоби мовлення, однак наявні негрубі помилки (не більше 3-х);
- в) оцінка «задовільно» (23-18 балів) виставляється аспірантові, якщо:
- усний виступ виголошено загалом відповідно до логічно-структурних вимог цього наукового тексту, наявні порушення стильових норм наукового тексту та сучасної української літературної мови, адекватно застосовано невербальні засоби мовлення, наявні помилки (не більше 5-х);
- г) оцінка «незадовільно» (від 17 балів) виставляється аспірантові, якщо:
- усний виступ виголошено зі значними порушеннями вимог як логічно-структурних, так і мовно-стильових, наявні порушення використання невербальних засобів мовлення (від 5-и помилок і більше).

Відповідність підсумкових семестрових рейтингових оцінок у балах оцінкам за національною шкалою та шкалою ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	Відмінно	A	Відмінно (відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок)
82-89	Добре	B	Дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)
75-81		C	Добре (в загальному правильне виконання з певною кількістю суттєвих помилок)
67-74	Задовільно	D	Задовільно (непогано, але зі значною кількістю недоліків)
60-66		E	Достатньо (виконання задовольняє мінімальним критеріям)
35-59	Незадовільно	FX	Незадовільно (з можливістю повторного складання)
1-34		F	Незадовільно (з обов'язковим повторним курсом)

7. Рекомендовані джерела інформації

7.1. Основні

1. Межжеріна Г.В. Українська мова. Інтердисциплінарне наукове мовлення : навч. посібник. Київ : НАУ, 2017. 208 с.
2. Михайлова О.Г., Сидоренко А.А., Сухопар В.Ф. Українське наукове мовлення. Лексичні та граматичні особливості: навч. посіб. Харків : ХДПУ, 2000. 97 с.
3. Непийвода Н.Ф. Мова української науково-технічної літератури (функціонально-стилістичний аспект). Київ: ТОВ «Міжнародна фінансова агенція, 1997. 303 с.
4. Онуфрієнко Г.С. Науковий стиль української мови: навчальний посібник з алгоритмічними приписами для ВНЗ. 3-тє вид. доп. і перероб. Київ : «ЦУЛ», 2016. 426 с.
5. Основи наукового мовлення: навч.-метод. посіб. / укл. Т. В. Симоненко. Черкаси: ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2005. 80 с.
6. Семенов О.М. Культура наукової української мови : навч. посіб. Київ : ВЦ „Академія”, 2010. 216 с.
7. ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні вимоги та правила складання». К. : ДП «УкрНДНЦ», 2016. 16 с.

7.2. Додаткові

1. Даниленко В. П., Скворцов Л. І. Теоретичні та практичні аспекти нормалізації наукової термінології. Мовознавство.1980. № 6. С. 16–21.
2. Дяков А. С, Кияк Т. Р, Куделько З. Б. Основи термінотворення : Семантичні та соціолінгвістичні аспекти. К. : Видавничий дім «КМ Академія», 2000. 218 с.
3. Зарицький М. С. Актуальні проблеми українського термінознавства : Підручник для студентів вищих навч. закл. / Національний технічний ун-т України «Київський політехнічний ін.-т». К.: Політехніка; ТОВ «Фірма «Періодика», 2004.
4. Культура фахового мовлення : Навчальний посібник / За ред. Н. Д. Бабич.-Чернівці: Книги-XXI, 2005. С. 519–561.
5. Мацюк З., Станкевич Н. Українська мова професійного спрямування : Навчальний посібник. К. : Каравела, 2008. С. 131–143.
6. Наконечна Г. Українська науково-технічна термінологія : Історія і сьогодення.- Львів: Кальварія, 1999. 110 с
7. Склад і структура термінологічної лексики української мови / Відп. ред. А.В. Крижанівська. К., 1984.
8. Панько Т. І., Кочан І. М., Мацюк Г. П. Українське термінознавство: Підручник для студентів гуманітарних спеціальностей. Львів: Світ, 1994. 216 с
9. Проблеми української термінології. Вісник. Львів: Національний університет «Львівська політехніка», 2004. № 503.
11. Українська термінологія і сучасність : Зб. наук. праць / Відп. ред. Л. О. Симоненко. К., 1998; 2001; 2005.
12. Українсько-російський словник наукової термінології / За заг. ред. Л. О. Симоненко. Київ-Ірпінь : ВТФ «Перун», 2004. 416 с.

Інформаційні ресурси

1. Наукова періодика України: <http://www.nbuv.gov.ua>
2. Сайт Українського мовно-інформаційного фонду НАН України: <http://www.ulif.org.ua>
3. Культура мови: <http://www.kultura-mowy.wikidot.com>

Наукометричні бази даних

1. Українські Наукові Журнали. Як підібрати українське фахове видання для публікації. URL: <http://mon.gov.ua/content/%D0%94%D1%96%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%81%D1%82%D1%8C/%D0%9D%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%B0/irinativonkova.pdf>

2. Міжнародні наукометричні бази. URL: <http://eenu.edu.ua/uk/mizhnarodni-naukometrichni-bazi>
3. Наукометричні бази даних. URL: <http://library.tntu.edu.ua/resources/naukometrychni-bazydanyh/>
4. Наукометричні бази даних. URL: <http://www.nbu.gov.ua/node/1367>